

Udar krize višestruko je uzdrmao gospodarstva regije, s rijetkim

TREBA LI NA Samo region projekti omo

Samodostatnost može neko vrijeme biti hranjena populističkim frazama o domoljublju i suverenitetu, ali dugoročno redovito vodi izolaciji, hrani profiterstvo i rentijerstvo

• Piše: Predrag Zvijerac
• predrag@dnevni-list.ba

MOSTAR - Preko Europske investicijske banke i Europske banke za obnovu i razvoj do sada su investirane i najavljivane stotine milijuna eura za razvoj energetike u regiji JI Europe. No hoće li se što promijeniti zbog krize u eurozoni?

Regionalni projekti

Glavni tajnik Vijeća za regionalnu suradnju Hido Bišćević kazao je u razgovoru za naš list kako, premda u široj javnosti ponekad prevladava dojam o nedovoljnoj posvećenosti međunarodnih financijskih institucija našoj regiji, činjenice potvrđuju da su obje banke, ali ne samo one, postojano investirale u gospodarstva, razvitak i reforme u zemljama našeg dijela Europe, kroz bilateralne aranžmane ili regionalne projekte.

-Samo u zadnjih pet godina, EIB i EBRD su investirale gotovo deset milijardi eura u zapadni Balkan. U nešto široj slici, kad je u drugoj polovici devedesetih došlo do postupne stabilizacije prilika na europskom jugoistoku i kad je, gotovo istodobno, dovršen prošli krug proširenja EU-a na srednju Europu, investicijski kapital postupno se bio okrenuo upravo od srednje Europe k jugoistoku. Uz sve ostalo, dakle uz smirivanje političkih prilika i proeuropske reforme, i to je omogućilo snažan gospodarski zamah naše regije koja, negdje do 2008., 2009. godine bilježi najviše stope rasta u Europi i potvrđuje se kao jedno od najdinamičnijih "novih tržišta" u svijetu. Možda se danas već može, ili

čak i treba, otvoriti rasprava o strukturi tog rasta, odnosno njegovim glavnim parametrima, dakle o samom gospodarskom modelu razvitka koji je dominirao ovim prostorima, ali je činjenica da europski jugoistok do izbijanja krize, odnosno do njezina prelijevanja na ove prostore, visoko kotira u investicijskoj strategiji EIB-a, EBRD-a i ostalih ulagača, istaknuo je Bišćević. Kao primjer Bišćević navodi kako su krajem 2009. upravo ove dvije banke, zajedno s Razvojnog bankom Vijeća Europe i Europskom komisijom, potpisale memorandum kojim potvrđuju spremnost zajednički financirati velike razvojne projekte u prioritarnim područjima kao što su energetika, infrastruktura, vodoprivreda, željeznički transport i druga područja gdje su zaostaci i nerazvijenost očigledni. Istodobno, ta se spremnost potvrđuje i kroz djelovanje Investicijskog okvira za zapadni Balkan, kroz doprinose Europske komisije

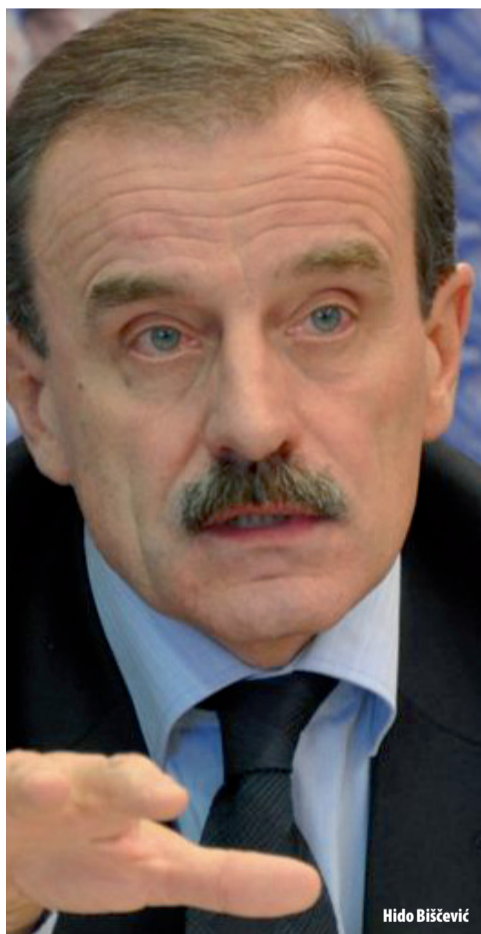
Iz EU-a ispod Bospora do Kine

Spomenuo sam na zadnjem summitu Procesu suradnje u jugoistočnoj Europi (SEECP) u Crnoj Gori u lipnju, pred svim okupljenim predsjednicima i premijerima, potencijal zajedničke suradnje na obnovi i modernizaciji željezničkog koridora od Ljubljane preko Zagreba i Beograda do Sofije i Istambula, upravo u kontekstu spomenute buduće trase od tržišta EU-a kroz nove tunele ispod Bospora sve do srednje Azije i Kine. Ohrabrio me interes i pozornost na tom visokom skupu. Ali, u svakodnevnom životu, uglavnom stara boljka - suočavanje s tromim administracijama, s nedostatkom inicijative, kazao je Bišćević.

iznimkama, otkrivši pri tomu duboke strukturalne nedostatke i nefunkcionalnosti

M 'JUGOSFERA'?

alna suradnja i ogučit će razvitak

standardnim fondovskim kanalima ili dopunskim antikriznim mjerama, itd.

- Drugim riječima, udar krize višestruko je uzdrmao gospodarstva regije, s rijetkim iznimkama, otkrivši pri tomu duboke strukturalne nedostatke i nefunkcionalnosti, dok je kriza u eurozoni neizbježno otvorila raspravu o njenu daljnjem funkcioniranju. Međutim, čak i u takvim okolnostima, investicijski interes za našu regiju nije bitno smanjen. Predsjednik Uprave EBRD-a Thomas Mirrow nedavno je na ministarskom sastanku Europska unija – zapadni Balkan izrijekom potvrdio da regija ostaje u vrhu strateških prioriteta banke, naglašavajući kako posve razumije značenje postojećeg investiranja u jugoistok Europe s obzirom na političke neizvjesnosti i socijalne nestabilnosti koje se još mogu obnoviti u okolnostima gospodarske krize i neriješenih brojnih pitanja. No, zbog potpuna razumijevanja u javno-

sti, moram reći da se, upravo zbog karaktera projekata koji su zemljama s ovih prostora danas najpotrebniji, sve više inzistira na regionalnom sektorskom i funkcionalnom okupljanju oko projekata koji će na široj osnovi omogućiti ubrzani razvitak i otklanjanje nerazvijenosti u ključnim sektorima, kazao je Bišević za naš list. Glavni tajnik Vijeća za regionalnu suradnju ističe kako su naši su problemi i naši zaostaci, uostalom, zajednički.

- Na sve strane nedostaje kvalitetna infrastruktura, svi dijele istu ili sličnu nerazvijenost željezničkog prometa, svi bi mogli koristiti potencijale vodotokova u regiji - dakle, jasno je da će investitori radije htjeti vidjeti široku sliku i velike projekte. U takvoj perspektivi, i izvor investicija može se bitno izmijeniti, jer u takvoj vizuri nije teško razumjeti zašto Kina može imati interesa da ulaže u razvoj željezničkog prometa u regiji nakon

što je kupila luku u Solunu i u očekivanju da uskoro proradi željeznički transportni pravac od EU tržišta kroz nove tunele ispod Bospora i dalje do Azije.

Politička nespremnost

Sve to je nemoguće ostvariti bez suradnje država naše regije. No koliko su države zaista zainteresirane za ujedinjenje u projektima koji prelaze granice država, poput energetskih, infrastrukturnih i brojnih drugih? Bišević ističe kako je u suvremenom, globaliziranom svijetu nemoguće promišljati razvitak nacionalnih gospodarstava bez suradnje i otvorenosti te kako samodostatnost može neko vrijeme biti hranjena populističkim frazama o domoljublju i suverenitetu, ali dugoročno redovito vodi izolaciji koja, kako se to i dogodilo na ovim prostorima, hrani profiterstvo i rentijerstvo, na štetu nacionalnih gospodarstava.

- Smanjenje ili posvemašnji gubitak industrijske proizvodnje samo je jedan od primjera. Drugim riječima, otvoreni regionalizam danas je pretpostavka svakog individualnoga nacionalnoga gospodarskog napretka. Sadašnja teška kriza samo je dodatno podcrtala činjenicu da, primjera radi, i srpska i hrvatska i rumunjska i bugarska gospodarstva mogu bolje i učinkovitije odgovoriti na udar krize razvijanjem skupnih projekata i suradnjom nego li samozatvaranjem. Razumijem stanovite zapore i otpore ukoliko dolaze kao rezultat argumentiranih rasprava o tome mogu li takvi oblici regionalne suradnje eventualno voditi svojevrsnoj "uravnilovki" na nižoj razini, da bi se "pomoglo" najmanje razvijanima. Ali, teško da je o tomu riječ, jer su, kroz EU pregovore ili instrumente Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju danas svi praktično obvezni na iste standarde. Ono što ne razumijem, jest politički obojena ili uvjetovana nespremnost. Nisu se njemački i francuski narodi baš posve pomirili i potpuno otvorili jedni spram drugih nakon onog rata, ali su proces otvorili "ugljenom i čelikom". Zbog toga spominjem funkcionalnu sektorsku suradnju, na dobrobit svakoga pojedinog nacionalnoga gospodarstva, istaknuo je Bišević.

Razvojni projekti

Primjerice, Slovenija, Hrvatska i Srbija su počele razmišljati strateški pa su krenule u zajednički željeznički projekt i zaista je krajnje vrijeme da se prestane s politizacijom takvih strateških regionalnih projekata, posebno u BiH koja zbog toga najviše ispašta.

- Da, rekao bih da je doista krajnji tren za ozbiljno i odgovorno strateško promišljanje takvih velikih regionalnih projekata. Zašto?

Prvo, zaostaci su očigledni i ponekad zabrinjavajući u mnogim sektorima – energetika, infrastruktura, željeznice samo su primjer. Drugo, očigledne su teškoće i dugotrajnost svakog pokušaja da se za takve krupne i potrebne projekte privuku investicije isključivo na nacionalnoj osnovi. Treće, na pozadini sadašnje krize, koja neće nestati obnoć, očigledna je potreba brze, inventivne i hrabre reakcije kako bi se spriječile daljnje negativne posljedice, primjerice daljnji rast nezaposlenosti jer, da pokušam skicirati samo taj jedan aspekt, produljeno razdoblje rastuće nezaposlenosti kombinirano s neriješenim političkim pitanjima i općom društvenom neizvjesnošću može voditi ozbiljnim ugrozama. Ne samo u smislu onoga što se događa na grčkim ulicama, već i u mnogo ozbiljnijim razmjerima, od erupcija nestabilnosti do daljnjeg produbljivanja kriminogenog krajolika.

Usredotočenost na razvojne projekte može biti odgovor ne samo na gospodarske, već i političke aspekte raznovrsnih mogućih frustracija i izazova

Sve se više inzistira na regionalnom sektorskom i funkcionalnom okupljanju oko projekata

Četvrto, krupne promjene u međunarodnim odnosima polako dovode do marginalizacije regije na skali političkog interesa svijeta, pa je neka vrsta "samopomoći" logična potreba. I konačno, politika proširenja Europske unije, koja se s pravom doživljava kao najvažniji i najsnažniji alat stabilizacije i napretka, još je obilježena neizvjesnostima – zdravorazumsko je pitanje, i treba ga postaviti na vrijeme: što će biti motor gospodarskog i socijalnog galvaniziranja dok pojedine zemlje budu čekale pristupne pregovore? Po mojem sudu, upravo usredotočenost na razvojne projekte može biti odgovor ne samo na gospodarske, već i političke aspekte raznovrsnih mogućih frustracija i izazova, istaknuo je Bišević. Ukratko, svakako je vrijeme za hrabre iskorake, za razrađene i ozbiljno vođene velike regionalne razvojne projekte s višestrukim izvorima financiranja, od stranih investicija do udruženih fondova iz regije i privatnog sektora.